

Zayıf Hadisle Amel Edilmesinin Sebepleri Nelerdir?

Halil İbrâhîm Molla HÂTİR*

Çev. Abdurrahman YILMAZ**

Zayıf hadis, Resûlüllâh'a sallem'le 'aleyhi ve sellem'e izâfe edilir.*** Bu sebeple "Resûlüllâh Sallem'le 'aleyhi ve sellem'den (s.a.v.) rivâyet edilmiştir ki..." denilmektedir. Diğer yandan zayıf hadis, genel uygulamanın kapsamı altında değerlendirilmektedir. Bu bakımdan zayıf hadisin sınırları belirlenmiş pek çok şartı bulunmaktadır. Dolayısıyla âlimlerin zayıf hadisle amel etmelerinin sebebine bakacak olursak, aşağıda sıralanacak maddeleri görürüz:

(1) Resûlüllâh (s.a.v.), ehl-i kitâbdan rivâyette bulunmayı sünnet kılmış ve

* Dr. Halil İbrâhîm Molla Hâtir, Sûriye'nin Deyrizür kendinde 1357 yılı Şaban ayının 15'inde (10 Ekim 1938) dünyaya geldi. Nesebi, Hz. Hüseyin vasıtasıyla Hz. Ali Efendimiz'e dayanmakta olup, Hz. Peygamber'in soyundan gelmektedir. İlk eğitimi, hâfız-ı Kur'ân olan baba tarafından dedesi Şeyh Molla'dan almış; onun yanında hıfzını ikmâl etmiş, okuyuşunun güzelliği sebebiyle çok erken yaşlarda cemaate imamlık yapmaya başlamıştır. Babasının on bir karteşi olmasına rağmen, sadece babası sağ kalmıştır. Babası Abdülhamîd'in huzur dersi hocalarından olan ninesi tarafından dedesi Şeyh Üveys'ten dinî ilimler okumuş, fikhî ilimleri, sarf, nahiv, belâgat, mantık, ferâiz gibi ilimleri dönemin önde gelen hocalarından allâme Muhammed Sa'îd el-Müftî'den okumuş, on yıl boyunca onun yanından ayrılmamıştır. Yine, Şeyh Hüseyin Ramazan ve Şeyh Abdülvehhâb er-Râvî er-Rufâi'den de zâhiri ve bâtinî ilimlerde istifade etmiştir. Resmî eğitimi sürecinde Câmî'atü'd-Dumaşk Külliyyetü'ş-Şerî'a'yı bitirmiş, yüksek lisans ve doktorasını ise, el-Câmî'atü'l-Ezher'de hadis ve hadis ilimleri kısmında ikmâl etmiştir. Eğitiminin ardından tedaris ve te'lif çalışmalarına ağırlık veren Halil İbrâhîm Molla Hâtir, Siyer-i Nebî, Medîne-i Münevvere, *Sahihayn* vb. pek çok konuda altmış aşkın eser telif etmiştir.

** İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis. abdurrahmanyilmaz53@gmail.com

*** Çeviriye esas aldığımız metin, yazarın hicrî 1426 (2005) yılında Dubai'de düzenlenen bir uluslararası ilmi toplantı vesilesiyle sunduğu ve sonrasında kitap hâlinde *Hutûratü müsâvâtî'l-hadîsi'z-za'ifi bi'l-mevzû'* adıyla yayımladığı eserinin son iki bölümü esas alınarak hazırlanmıştır. (y.y., 1428, s. 99-109?).

şöyle buyurmuştur: “Benî İsrâîl’den rivâyette bulunabilirsiniz. Bunda herhangi bir sakınca yoktur.” Aynı şekilde Efendimiz (s.a.v.) “Ehl-i kitâbı ne tasdik edin ne de onları yalanlayın” buyurmuştur. Her iki hadisi el-Buhârî rivâyet etmiştir.¹

Ehl-i kitâbın kendilerine gönderilen kitaptan değişmeyen az bir kısım dışında hem tahrif ettikleri (anlam kaydırma) hem de değişikliklerde buldukları bilinmektedir. Dolayısıyla kitaptan naklettikleri ya yalan olduğu kesindir, tasdik edilmez ya doğruluğu kesindir, tasdik edilir ya da yalan mı doğru mu olduğu bilinmez, bu da şüphe içermektedir. Ancak tüm bunlara rağmen yalan olduğu kesin bilinmediği sürece rivâyet edilmesine müsaade etmiştir. Öyleyse, durumu böyle olan bir haberin ehl-i kitâbdan rivâyeti câiz ise Resûlullâh’a (s.a.v.) izâfe edilen bir haberin rivâyet edilmesi evleviyetle câizdir. Kaldı ki, Resûlullâh’tan (s.a.v.) nakledenler imân ve İslâm ehli kimselerdir. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

(2) Hadisin zayıflığını gerektiren sebep seneddeki düşme ise bu, düşen râvînin güvenilir olup olmadığı bilinmediği anlamına gelmektedir. İşte bu nedenle senedinde kopukluk bulunan hadisle amel eden âlimler, “*râvîlerinin faziletli asırlardan olmasına*,” “*seneddeki râvîlerin çoğunluğunun güvenilir olmasına*” ve “*işittiklerinin dışında rivâyette bulunmayan kimselerden olmalarına*” dikkat etmişlerdir. Böylece onlara olan hüsnü zanları sebebiyle rivâyetleriyle amel etmişlerdir. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

Öte yandan sünnet-i nebeviyyenin tedvini ilk dönemden itibaren başlamış, birinci ve ikinci asırda tedvîn edilen kitaplar çoğalmıştı. Bu iki asırda yaşayanlar ise son derece adâlet, hıfz ve emânet sahibi kimselerdi. Çünkü onlar faziletli asırlardandı.

Diğer bir husus ise bu asırlardaki seneddeki kopuklukların ekseriyeti kasıtlıdır. Zira sened, gerek İslâm öncesi dönemde gerekse İslâm’ın başlangıcında bilinmiyordu. Ancak sahâbe (r. anhüm) ve onların peşinden gelen tâbiûn (r. anhüm) sünnet-i nebeviyyeye karşı olan titizlikleri sebebiyle senet soruşturmaya başlamışlardır ki ehli olmayan kimseler sünnet-i nebeviyye kalesine girip de rezil olmasın! Fakat bütün bunlara rağmen tâbiûn döneminde mürsel rivâyette bulunan kimseler de bulunmaktaydı. Nitekim daha önce bu hususu açıklamıştım.

(3) Zayıflığın sebebi râvînin hıfzının kötü olması, vehmi, hatası gibi hususlardan kaynaklı ise bunlar râvîyi (cerh bakımından) en alt derece düşürecek kusurlar değildir. Kaldı ki, rivâyet ettiği her hadisin aynı olduğu anlamına da gelmez. Aksine o hadiste hata etmiş olmasına rağmen rivâyetlerinin çoğu doğru olabilir. Diğer yandan bu tür hadisler mütâbaat ve şevâhid kapsamında da değerlendirilebilir. Nitekim İmâm ed-Dârekutnî (v. 385/995) tarafından bu türden pek çok misâl nakledilmiştir. Ayrıca bu tür bir hadisi destekleyen başka

¹ el-Buhârî, “Enbiyâ”, 50; “Şehâdât”, 29; “İtisâm”, 25; “Tevhîd”, 42.

bir rivâyet bulunursa hasen mertebesine yükselmektedir. Dolayısıyla böyle bir hadisi terk etmek pek çok nassın heba olmasına sebep olacaktır. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

(3) Hadisin zayıflığını gerektiren sebep râvînin rivâyetinde aşırı hata yapması (fuhşü'l-galat) ve çok yanılmasından (kesretü'l-vehm) kaynaklı ise böyle bir râvînin hadisi her ne kadar 'münker' olarak değerlendirilse de, onun habütün dislerinin öyle olduğu anlamına gelmez. Kaldı ki, yalancı bir râvî dahi bazen doğru söyleyebiliyorsa (cerh bakımından) daha alt mertebede olan kimsenin doğru söylemesi evleviyetle mümkündür. İşte bundan dolayı eğer böyle bir hadisin benzeri farklı pek çok tarîk bulunursa 'mestûr' mertebesine yükselcektir. Nitekim Hâfız İbn Hacer (v. 852/1449) bunu dile getirmiştir.²

(3) Hadisin zayıflığını gerektiren sebep râvînin yalancı veya yalancılıkla ithâm edilmesinden dolayı ise böyle bir hadis ittifâkla reddedilir. Bununla birlikte yalancı olan kimsenin her söylediğinin yalan olduğu anlamına da gelmez. Zira yalancılar da doğru bazen doğru söyler. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "zekâtı koruma nöbeti esnasında şeytanın gece gelip onları saçması" olayında Ebû Hureyre'ye (r. a.) söylediği tam da budur. Nitekim bu olay *Sahîh*'te nakledilmektedir.³

Dolayısıyla eğer yalancı doğru söylüyorsa (cerh bakımından) daha alt mertebede olan bir kimse evleviyetle doğru söyleyebilir.

(3) Eğer hadisin zayıflığını gerektiren durum inkitâ', râvînin hıfzının kötü olması veya yanılması gibi nedenlerden kaynaklı ise zayıf hadisteki mefhûmun "aslı" doğru demektir. Ancak hata etmiş olma ihtimâlinde dolayı böyle bir râvînin hadisinde şüphe edilmektedir. Bu itibarla bu durum, üç mü yoksa dört mü kıldığı yönünde namazında şüphe eden kimsenin durumuna benzemektedir. Öyleyse sıhhatine dair zann-ı gâlip meydana gelmesi durumunda böyle bir kimsenin hadisi terk edilemez.

(4) Hadisin zayıflığı senedde düşme, râvînin şahsının/hâlinin bilinmemesi, râvîden yanılma veya hata türünden kusurların sâdır olması gibi doğru ve yanlış ihtimalli birtakım nedenlerden dolayı ise mütâbaat ve şevâhidinin bulunması durumunda böyle bir hadisin zayıflığı giderilebilir. İşte bu sebeple, her ne kadar senedi zayıf olsa da rivâyet edilir ve mütâbaat ve şevâhidle hasen mertebesine yükseltilir. Zira mütâbi' ve şahidin bulunması korktuğumuz hata ihtimâlini ortadan kaldırmaktadır. Nitekim bu tür hadisleri İmâm et-Tirmizî'de çokça bulmanız mümkündür. Şöyle ki, *وَفِي الْبَابِ* diyerek şevâhidle hata ihtimâli giderilen zayıf hadisi hasen mertebesine yükseltmektedir.

(5) Hasen liğayrihî mertebesindeki bir hadis, (isnâd bakımından) benzer veya durumu daha iyi mütâbi' veya şahidi bulunan zayıf hadistir. Öyleyse hasen mertebesine yükseltilecek zayıf hadis rivâyet edilmezse ne olur? Böyle bir

² es-Suyûtî, *Tedribü'r-râvî*, I, 177.

³ el-Buhârî, "Vekâlet", 10.

yaklaşım hadisi heder etmek değil midir?

(6) Senedi itibariyle zayıf olan nice hadisin manası sahihtir. İşte bu sebeple böyle bir hadis terk edilmez.

(7) Nitekim Hâfız İbn Abdilber (v. 463/1071), “İsnâdı zayıf olan nice hadisin manası sahihtir” demiştir.⁴

Aynı şekilde Kâdî Ebû Bekr İbnü'l-‘Arabî (v. 543/1148), İbn Ömer (r. an-huma) tarafından rivâyet edilen “*Fecrin doğuşundan sonra iki rekât dışında başka namaz yoktur.*” hadisinin talikinde şunları dile getirmiştir: “*Her ne kadar isnâd bakımından sahîh olmasa da manası sahihtir.*”⁵

İbnü'l-‘Arabî başka bir yerde Hz. Fâtıma (r. anhâ) tarafından rivâyet edilen “*mescide girerken okunacak dua*” hakkındaki hadisin talikinde şöyle demiştir: “*Fâtımâ'nın hadisi her ne kadar isnâd bakımından munkatı olsa da manası muttasıldır.*”⁶

(8) Zayıf hadisle amel edilebilmesi için hadis âlimleri tarafından konulan şartlar oldukça önemlidir ve tüm problemi ortadan kaldırmaktadır. Şöyle ki;

Eğer zayıflık (senedde kopukluk, râvînin hafızının kötü olması, râvîden yanlışlık veya hata türünden kusurların sâdir olması sonucu) doğru ve yanlış ihtimalli birtakım nedenlerden kaynaklı ise ve ilgili konuda muhâlif başka bir rivâyet de bulunmuyorsa böyle bir hadis dinde kendisiyle amel edilen bir uygulamanın kapsamında değerlendirilmekte ve ihtiyâten amel edilmektedir. Zira zayıf hadis eğer hakikatte sahîh ise amel edilerek hakkı verilmiş olur. Ancak sahîh değilse dahi, amel edilmesinden dolayı helâl olanı harâm, harâm olanı helâl kılma gibi bir durum da söz konusu olmayacaktır. Çünkü zayıf hadisle amel etmek genel bir uygulamayla amel etmek anlamına gelmektedir. Nitekim bu meseleye dair İbn Teymiyye'nin (v. 728/1328) sözü daha önce geçti, birazdan yine gelecek. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

İşte tüm bunlardan dolayı hadis âlimlerinin kitaplarında zayıf hadise yer vermeleri onların haklı olduklarını ortaya koymaktadır. Nitekim hadis âlimleri, hassasiyetleri sebebiyle, ehli olmayan kimseler Resûlüllâh'ın (s.a.v.) sünnetine musallat olmasın diye son derece sıkı davranmışlardır. Yoksa bu âlimler gerek müstakil olarak kaleme aldıkları eserlerinde gerekse sahîh hadislerin arasında bu tür hadislere neden yer versinler ki? Bu tür hadisleri terk edemezler miydi? Aksine terk etmek bir yana sadece sahîh hadisleri toplayan âlimler dahi diğer kitaplarında zayıf hadislere yer vermişlerdir. Bu bakımdan âlimlerin bu uygulamasına aykırı hareket edenler onların yöntemine muhâlefet etmiştir. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

⁴ İbn Abdilber, *et-Temhîd*, I, 58.

⁵ İbnü'l-‘Arabî, *Ârizatü'l-ahvezi*, II, 215-6.

⁶ İbnü'l-‘Arabî, *a.g.e.*, II, 112-3.

Zayıf Hadis ile Mevzû Hadis Arasındaki Farklı Hususlar

Zayıf ve mevzû hadisler dikkatlice incelendiğinde aralarında pek çok farklılığın bulunduğu ortaya çıkacaktır. Bu sebeple, her ikisini tek bir kategori içerisinde değerlendirmek doğru değildir. Bu bakımdan meselenin iyice netleşmesi için bazı farklılıkları zikredeceğim:

(1) Zayıf hadis, ‘*asıl itibariyle*’ Hz. Peygamber’e (s.a.v.) aittir. Ancak mevzû hadis için böyle bir durum söz konusu değildir. Zira mevzû hadis, yalandır, aslı yoktur ve uydurulmuştur. Bu bakımdan her ikisinin de aynı derecede olduğuna dair bir yaklaşım sergilemek doğru değildir.

(2) Hadisin zayıflığını gerektiren sebep, senedde düşme olabileceği gibi râvînin kendisinin/hâlinin bilinmemesinin yanında hıfzın kötü olması, yanlışlık ve hata gibi beşerî kusurlardan kaynaklı da olabilir. Hâlbuki mevzû hadis, yalandır ve Hz. Peygamber’e (s.a.v.) iliştilmiştir. Hiç şüphesiz bunun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Nitekim zındıklık, mezhepleri ve hevâyı gâlib kılma düşüncesi, cehâletine rağmen hayra davet etme arzusu ve dünyevî birtakım maksatlar bunlar arasında sayılabilir. Hadis kitapları bu sebepleri tafsilâtlı olarak ele almaktadır. Ben de *el-Mebsût fi ulûmi’l-hadis* adlı kitabımda bunları ortaya koydum. İşte bu sebeple, her ikisinin tek olduğu yönündeki bir yaklaşım doğru değildir.

(3) Zayıf hadisin rivâyet edilmesi icmâ ile helâl kabul edilmektedir. Nitekim bundan dolayı hâdis âlimlerinin kâhîr ekseriyeti kaleme aldıkları eserlerinde zayıf hadise yer vermişlerdir. Hatta sadece sahîh hadisleri bir araya getirmeyi amaçlayanların dahi zayıf hadislere yer verdikleri görülmektedir. Sadece el-Buhârî ve Müslim bunun dışındadır. Çünkü onlar *Sahîh*’lerinde zayıf hadislere yer vermemişlerdir. Ne var ki, onlar bile *Sahîh* dışındaki kitaplarında zayıf hadis rivâyet etmişlerdir. Fakat mevzû hadis için bunları söylemek mümkün değildir. Zira mevzû hadisin rivâyeti, insanların sakınmaları için uydurma olduğunu ortaya koymak maksadıyla câizdir. Dolayısıyla bu noktada ayrışmaktadırlar.

(4) Âlimler, fezâil, terğîb ve terhîb konularında icmâ ile zayıf hadisle amel etmişlerdir. Bunun yanında ehl-i ilmin büyük çoğunluğu ilgili konuda makbûl bir hadisin bulunmaması durumunda ahkâma dair meselelerde de zayıf hadisle amel etmişlerdir. Zira ümmet, yanlış üzerinde görüş birliğinde bulunmaz! Ancak mevzû hadis böyle değildir. Çünkü mevzû hadisle amel etmek haramdır. Dolayısıyla bu noktada farklılaşmaktadırlar.

(5) Muhaddisler, sahîh ve hasen hadisin yanında zayıf hadise de eserlerinde yer vermişler ya da mürsel ve muzaaf gibi zayıf hadisin bazı türlerini müstakil eserlerde cem etmişlerdir. Ancak mevzû hadise yer vermemişler hatta yer vereni kınamışlardır. Fakat mevzû hadis için durum böyle değildir. Nitekim mevzû hadislere dair müstakil eser kaleme alan bir kimse, mevzû hadislerin

yanında herhangi bir zayıf hadise yer vermemiştir. Dolayısıyla bu noktada ayrılmaktadırlar.

(6) Zayıf hadis, dinde kendisiyle amel edilen bir aslın kapsamı içerisindedir. Nitekim bundan dolayı zayıf hadisle amel edilmektedir. Zira eğer zayıf hadisin mefhûmu asıldaki uygulamaya muvâfık ise, bu durumda zayıf hadisle amel edilir. Fakat asıldaki uygulamaya muvâfık değilse, kendisiyle amel edilen asla göre amel edilir. Ancak mevzû hadis böyle değildir. Çünkü o, yalandır. Bu nedenle de mevzû hadisle amel edilmesi helâl değildir. Dolayısıyla bu hususta da ayrılmaktadırlar.

(7) Zayıf hadis, râcih ile mercûh arası bir konumdadır. Eğer doğru olduğu sâbit olursa bu hayırdır. Fakat doğruluğu sâbit olmazsa da bu zarar vermez.

Nitekim İbn Teymiyye hadisin kısımları hakkında konuşurken şunları ifade etmektedir: “Bâtıl ve mevzû olduğu bilinen bir hadise iltifât edilmesi câiz değildir. Çünkü yalan hiçbir şey ifâde etmez. Ancak sahîh olduğu tespit edilmesi durumunda böyle bir hadisle ahkâm sâbit olur. Fakat iki ihtimâl bulunduğu, doğru olma ihtimâli ile yalan olması durumunda zarar vermeyeceğinden dolayı rivâyet edilebilir.”⁷

Ancak mevzû hadis için böyle durum söz konusu değildir. Bundan dolayı da mevzû hadis amel etmek haramdır. Bu noktada da aralarında farklılık bulunmaktadır.

(8) Zayıf hadisin rivâyeti ve mefhûmuyla amel edilmesi, sahâbe (r. anhum) asrından itibaren -ki onlar da irsâl yaparlar ve müsned rivâyet etmezlerdi- tedvîn asrının sonuna kadar ümmetin âlimlerinin icmâından dolayı uyum arz etmektedir. Ancak mevzû hadis için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Zira neredeyse hiç kimse mevzû hadisle amel etmemiştir. Çünkü mevzû hadisle amel etmek icmâ ile harâmdır. Öte yandan mevzû hadisin rivâyeti de ancak uydurma olduğunu ortaya koymak maksadıyla câizdir. Dolayısıyla aralarında böyle bir fark da bulunmaktadır.

(9) Biz zann-ı gâlip ile amel etmekle sorumluyuz. Nitekim zayıf hadis de reddine yönelik delil bulunana kadar Hz. Peygamber’e (s.a.v.) izâfeti zann-ı gâlibtir. Ancak mevzû hadisin durumu böyle değildir. Zira ortaya çıkan kariyelerden dolayı yalan olduğuna kesin olarak hükmedilmektedir. Zaten ulûmü’l-hadise dair kaleme alınan eserler bu hususu ortaya koymaktadır.

(10) Zayıf hadis, tarîkleri farklı pek çok kanaldan geldiğinde veya kendisini destekleyecek mütâbi‘ veya şâhid bulunduğu hasen mertebesine yükselmektedir. Ancak mevzû hadis için böyle bir durum söz konusu değildir. Zira mevzû hadisin tarîkleri ne kadar çoğalırça çoğalsın yine de yalandır ve amel edilmesi helâl değildir. Dolayısıyla bu hususta da aralarında farklılık bulunmaktadır.

⁷ İbn Teymiyye, Mecmû’u’l-fetâvâ, XVIII/65-8.

(11) Hadis âlimleri -önceden de geçtiği üzere- hadisin zayıflığını ortaya koyarken müsâmakâr davranmışlardır. Ancak onlar, susmak bir yana -durumunu beyân etmek dışında- mevzû hadisin rivâyetini dahi câiz görmemişlerdir. Dolayısıyla bu noktada da ayrışmaktadırlar.

(12) Zayıf hadisin, “*dinde kendisiyle amel edilen asıl*” gibi destekleyicisi bulunmamaktadır. Ancak mevzû hadis için durum böyle değildir. Zira karineler, onun yalan ve uydurulmuş olduğuna delâlet etmektedir. Bu bakımdan kendisini destekleyecek herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

(13) Âlimler, zayıf hadisle fezâil, rekâik, terğîb ve terhîb konularında amel edilmesi hususunda farklı görüş ortaya koymamışlardır. Fakat -bakış açılarından dolayı- ahkâma dair meselelerde amel edilip edilemeyeceği hususunda ihtilâf etmişlerdir. Nitekim bu husustaki tavırları geride açıklandığı üzere; âlimlerin kâhir ekseriyeti ilgili konuda zayıf hadis dışında makbûl bir hadisin bulunmaması durumunda amel etmişlerdir. Ancak âlimler, mevzû hadisle amel edilip edilemeyeceğine dair ihtilâf etmeleri bir yana mevzû hadisin -durumunu ortaya koyma dışında- rivâyet edilmesinin câiz olmadığına dahi ihtilâf etmişlerdir. Dolayısıyla bu da ayrıştıkları hususlardandır.

(14) Zayıf hadisle amel etmemek ümmetin tüm âlimlerine muhâlefet etmektir. Hatta bu, onları cerh etme anlamına gelmektedir. Zira onlar, kitaplarında zayıf hadise yer vermişlerdir. Hiç şüphe yok ki, onlar, Allah Teâlâ'nın dinine karşı kendilerinden sonra gelenlere göre daha hayırlı, daha takvalı, daha hassas, daha endişeli ve daha hırslıdır. Eğer zayıf hadisle amel etmek câiz olmasaydı, bunu asla yapmazlardı. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

(15) Zayıf hadisle amel etmemek, önceden de geçtiği üzere, zayıf hadisle ameli terğîb-terhib, rekâik vb. konulara hasreden -ki bu onların icmâıyladır- veya sahîh ve hasen hadisin bulunmaması durumunda ahkâma dair meselelerde zayıf hadisle amel eden -ki bunlar da âlimlerin kâhir ekseriyetidir- ümmetin tüm âlimlerine muhâlefet etme ve onları cerh etme anlamına gelmektedir.

(16) Zayıf hadisle amel etmek, insanların ictihâdına göre amel etmekten daha evlâdır. Bunun gerekçesi ise, zayıf hadisin şeri'atın sâhibi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ait olduğuna dair karinenin bulunmasıdır. Ancak mevzû hadis için böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla bu noktada da ayrışmaktadırlar.

(17) Zayıf hadisle amel etmek, -aşırı zayıf olmaması ve zikredilen şartlar çerçevesince- gerek muhaddis gerek fıkıh gerekse diğer ilim dallarındaki ümmetin âlimlerinin çoğunluğuna tâbi olmaktır. Ancak bu âlimlerin hiçbiri mevzû hadisle amel edilebileceğine dair görüş bildirmemişlerdir. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

(18) Zayıf hadisi mevzû hadisle aynı kategoride değerlendirmek, zayıf hadisi rivâyet eden ve zayıf hadisle amel eden -âlimleriyle bezenmiş- ümmete

muhâlefet etmektir. Ancak Şâri‘ Allah Teâlâ, müminlerin yolunun dışına çıkmayı bizlere yasaklamıştır. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

İşte bundan dolayı hadis kitaplarındaki sahîh-zayıf şeklindeki taksim tehlikelidir. Hem de ne tehlike! Öte yandan böyle bir taksim bu kitapların sâhiplerinin muradına da aykırıdır. Hâlbuki aralarını ayırmaları mümkündür ve bunu yapabilirlerdi. Fakat zayıf hadisi mevzû hadisle birlikte zikretmeleri çok daha tehlikeli bir durum meydana getirmiştir. Allah Teâlâ, yolun doğrusuna iletendir.

Bu konuyu dikkat çekici şu rivâyetle bitirmek istiyorum:

İbn Muhriz (v. 236/850), Ali b. Medîni‘yi (v. 234/848-49) şöyle derken işitiğini ifade etmektedir:

“Mürsel dahi olsa Hz. Peygamber’den (s.a.v.) rivâyet edilen bir hadisi yalanlamak hiç kimse için câiz değildir. Ancak bazı kimseler Zühri’nin hadisini reddetmektedirler. Nitekim Zühri, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletmektedir: ‘Bir kimse çarşamba veya cumartesi günü hacamat yaptırır sonrasında da cüzzama yakalanırsa sadece kendini kınasın!’

Hadisi reddetmeleri sebebiyle bu günlerde hacamat olmuşlar ve hastalığa yakalanmışlardı. Bunlar arasında Osmân el-Bettî, Abdülvâris (İbn Sa‘d et-Tennûrî), Ebû Dâvûd ve Abdurrahmân sayılabilir. Zira hepsi hacamat sonrası cüzzama yakalandılar.”⁸

⁸ Yahyâ b. Ma‘în, *Ma‘rifetü’r-Ricâl*, II, 190.